

Հանրապետական մանկավարժահոգեբանական կենտրոն

«Հանրակրթական դպրոցների ուսուցիչների և ուսուցչի
օգնականների դասավանդման հմտությունների զարգացման
ապահովում» ծրագիր

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Դպրոց՝ Կապանի թիվ 1 հիմն դպրոց

Թեմա՝ Միջառարկայական կապեր՝ մայրենի առարկայից

Վերապատրաստող, մենթոր՝ Լուսինե Բալայան

Ուսուցիչ՝ Մարի Սողոմոնյան

Կապան 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն	3
ԳԼՈՒԽ 1 ՄԻՋԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԻ ԴԵՐԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ	5
1.1 Միջառարկայական կապերի դերը ուսուցման գործընթացում	5
1.2 Միջառարկայական կապերի հիմնախնդիրները	8
ԳԼՈՒԽ 2 ՄԻՋԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՄԲ ԻՆՏԵԳՐՎԱԾ ԴԱՍԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ ՄԱՅՐԵՆԻ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅՈՒՄ և ՈՐՊԵՍ ԴԱՍՏԻՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ԽԹԱՆՈՂ ՄԻՋՈՑ	12
2.1 Ինտեգրված դասի կիրառությունը և կազմակերպումը «Մայրենի» առարկայում	12
2.2 Միջառարկայական կապերը որպես սովորողների ուսուցումը և դաստիարակությունը խթանող միջոց	17
Հետազոտական մաս	20
Եզրակացություն	22
Օգտագործված գրականության ցանկ	23

Ներածություն

Մեր ժամանակներում առաջնակարգ նշանակություն է ստանում առարկաների և գիտությունների համագործակցությունը՝ միջառարկայական կապերը: Ուսուցման գործընթացում կարևոր տեղ պետք է հատկացնել միջառարկայական կապերին, որոնք ուսուցման հաջողության անհրաժեշտ պայմաններից են: Միջառարկայական կապերի մասին Յ.Ա. Կոմենսկին իր «Մեծ դիդակտիկա» աշխատությունում նշում է, որ ուսումնական առարկաների փոխկապակցված ուսուցումը երեխաներին սովորեցնում է բացահայտել ուսումնասիրվող առարկաների և երևույթների միջև եղած կապերը.

«Ամեն ինչ ամրապնդել բանակաության հիմունքներով նշանակում է ամեն ինչ սովորել՝ մատնացույց անելով պատճառները, այսինքն՝ ոչ միայն ցույց տալ, թե ինչպես է այս կամ այն բանը տեղի ունենում, այլ նաև ցույց տալ թե ինչու դա այլ կերպ չի կարող: Չէ՞ որ իմանալ որևէ բան նշանակում է իրը ճանաչել իր փոխկապակցվածության մեջ:» Տեխնոլոգիայի և կերպարվեստի դասաժամերին ուսուցումը պետք է կազմակերպել այնպես, որ կատարելագործվեն սովորողների աշխատանքային ունակությունները, տարածական պատկերացումները, ստեղծագործական մտածողությունը և այլն:

Տեխնոլոգիայի և կերպարվեստի դասաժամերի մեծ մասը պետք է կազմակերպել մյուս առարկաների հետ օրգանական կապի մեջ, որը հնարավորություն կտա զարգացնելու սովորողների տարբեր որակներ: Նաև շատ կարևոր է մյուս առարկաների համար՝ կապը տեխնոլոգիայի և նկարչության հետ: Օրինակ՝ բնագիտական և հումանիտար առարկաների տեսական վերլուծությունները օգնում են կերպարվեստից ստացած գիտելիքները: Արվեստով և տեխնոլոգիայով պետք է զբաղվել ոչ միայն նկարչություն ընտրած սովորողներին: Դա զարգացնում է ճաշակ, գեղեցիկը նկատելը, գրագետ և գեղեցիկ հարաբերվելը և այլն: Արվեստով զբաղվելու նպատակը, գեղեցիկ և ճիշտ նկարելը չէ, այլ գեղագիտորեն դաստիարակված անհատ լինելն է: Պարապմունքը առավել հետաքրքիր է և արդյունավետ, երբ մի առարկան համագործակցում է մյուսի հետ:

Հետազոտության **նպատակն է** ուսումնասիրել՝ «Միջառարկայական կապերի» ապահովման կարևորությունն ու հնարավոր միջոցները մայրենի առարկայի ուսուցման պրոցեսում:

Հետազոտության գիտական վարլածը: Ենթադրվում է, որ «Միջառարկայական կապեր» ով դասի վարումն արդյունավետ դեր ունի ուսուցման և սովորողի դաստիարակության գործում:

Հետազոտության խնդիրները

1. Նպաստել աշակերտների բազմաբնույթ մտածողության զարգացմանը:
2. Տարբեր առարկաներից ծեռք բերված գիտելիքները միավորել, ամրապնդել և կիրառել:
3. Հաղորդակցվել գիտության և կյանքի տարբեր բնագավառներին, զանազան երևույթներին և բարձրացնել դաստիարակության արդյունավետությունը:

Հետազոտության մեթոդներն են՝ գիտամանկավարժական գրականության և սկզբնաղբյուրների ուսումնասիրություն, վերլուծություն, դիտարկում, եզրակացություն: Հետազոտության ընտանիքը՝ փորձարարական հետազոտությունը անց է կացվել Կապան քաղաքի թիվ 1 հիմնական դպրոցի II^ա դասարանում: Հետազոտությանը մասնակցել է 33 աշակերտ:

Հետազոտության կառուցվածքն ու ծավալը:

Աշխատանքը բաղկացած է ներածությունիվ, 2 գլուխներից, եզրակացությունից, օգտագործված գրականությունից:

Ծավալը 23 էջ:

ԳԼՈՒԽ 1 ՄԻՋԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԻ ԴԵՐԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

1.1 Միջառարկայական կապերի դերը ուսուցման գործընթացում

Դպրոցում երեխան պետք է ունենա համակարգված և ամբողջական ընկալում բնության և դրա երևույթների վերաբերյալ: Անհրաժեշտ է, որ նա առարկան և երևույթը քննի տարբեր կողմերից, զգայական, գեղարվեստական, գիտական և այլն: Շարունակ փոխում է գործունեության ոլորտը, որն էլ հետաքրքիր է դարձնում աշխատանքը: Առարկաների միջև կապերն ավելի ու ավելի են սերտանում, լրացնում միմյանց ու նպաստում երևույթի բազմակողմանի

դիտարկումը և ընկալումը:

Գիտելիքների միավորումը և համադրումը տեղի են ունենում տարբեր եղանակներով: Այն դեպքում, երբ կապեր են ստեղծվում տարբեր ուսումնական առարկաներին վերաբերող գիտելիքների միջև, ընդունված է անվանել միջառարկայական կապեր:

- ❖ Միջառարկայական կապերին դիմելը Կոմենսկին համարում էր «Գիտություններից մեծ հարստություն ձեռքբերել»:
- ❖ Միջառարկայական կապերին դիմելը Կոմենսկին համարում էր «գիտություններից մեծ հարստություն ձեռք բերելու» լավագույն միջոց և գտնեմ էր, որ «Այն ամենը, ինչը փոխադարձաբար կապված է, նույնպիսի կապերի մեջ էլ պիտի դասավանդվի»:
- ❖ Ի.Հ.Պետտալոցին լուրջ վտանգ էր տեսնում առարկաները «Տարանջատելու» մեջ:
- ❖ Ռուս ականավոր մանկավարժ Կ.Դ.ՈՒՅինսկին միջառարկայական կապերի ստեղծումն ու կենսագործումը համարում էր արդյունավետ ուսուցման կարևորագույն նախապայմաններից մեկը:

❖ Փիլիսոփա, մանկավարժ Ջոն Դյուն առաջ քաշեց ուսումնական ծրագրերի կառուցման նոր սկզբունք, համալիր թեմաներ, այսինքն՝ տարբեր բնագավառների, տարբեր երևույթների միջև գոյություն ունեցող իրական կապերը հասկանալու, ընդլայնում է դպրոցականի մտահորիզոնը և ձևավորում հնարավորին չափով ամբողջական աշխարհայացքը:

Ուսուցման պրոցեսում աշակերտների գործունեության և պահանջմունքների, նպատակների, հետաքրքրությունների համապատասխանությունից կախված, նյութը և մեթոդները ընտրելիս անհրաժեշտ է մշտապես հաշվի առնել տվյալ դասարանը, նրա առանձին խմբերը կազմող աշակերտների հնարավորությունները, պահանջմունքները, շարժառիթները և հետաքրքրությունները:

Ուսումնական նյութի շարադրման կամ սովորողների հիշողության մեջ հենակետային գիտելիքների վերականգնման ժամանակ օգտագործվում են հարակից դասընթացներում սովորած փաստեր, հասկացություններ, օրենքներ: Միջառարկայական կապերի օգտագործման հաջողությունն ապահովող կարևոր հանգամանք է նաև ուսուցչի՝ դասին մանրակրկիտ պատրաստվելը: Գործադրվող մեթոդները պետք է նպաստեն ինքնակրթության կարողությունների ձևավորմանը: Ուսումնական մեթոդների համակարգում պետք է հստակորեն արտացոլվի ուսուցչի և աշակերտի գործունեության փոխադարձ կապը: Պետք է օգտագործվեն ուսուցման մեթոդների ոչ միայն ուսուցողական, այլև զարգացնող և դաստիարակող ֆունկցիաները: Միջառարկայական կապերի իրագործման արդյունքում կազմավորվում է գիտելիքների մի ընդհանուր համակարգում ընդգրկելու, հիշողության մեջ ամբողջական կայուն գոյացություն ձևավորելու կարողություն:

Ուսուցման այս մեթոդը գրավիչ է նաև ուսուցիչների համար, օգնում է նրանց ավելի լիարժեք գնահատել դպրոցականի ունակություններն ու գիտելիքները, հասկանալ նրան, դրդում է փնտրել ուսուցման նոր, ոչ ավանդական ձևեր և մեթոդներ: Սա մեծ տարածք է ստեղծագործական ունակությունների դրսևորման համար, ովքեր ցանկանում են և կարողանում են աշխատել, ովքեր կարողանում են հասկանալ ժամանակակից երեխաներին, հաշվի առնել նրանց պահանջներն ու շահերը: Մարդու մտածողության մեջ շրջակա աշխարհի վերաբերյալ գիտելիքները ոչ թե պարզապես արտացոլվում են ինչպես շրջապատող աշխարհը ջրի փոքրիկ կաթիլում, այլ դրանք մեծ

մասամբ ձևավորում են մարդու վերաբերմունքը բնության, կյանքի, աշխարհի նկատմամբ, ազդում նրա բարոյական կերպարի վրա:

Միջառարկայական կապերի իրագործումը հնարավորություն է ստեղծում խնայելու ժամանակը, սովորողների ընդհանուր ուսումնական կարողությունների և հմտությունների ձևավորման համար ստեղծելու նպաստավոր պայմաններ:

Այն ճիշտ և խելացի կազմակերպելու դեպքում կհարստանան և կընդլայնվեն սովորողների գիտելիքները: Ժամանակակից գիտության բոլոր ճյուղերը սերտորեն կապված են, և դրանք պետք է արտահայտվի նաև դասավանդման ընթացքում:

Դպրոցի առջև դրված կարևոր խնդիրներից մեկը սովորողների ընդհանուր ուսումնական կարողությունների և հմտությունների զարգացումն է:

Միջառարկայական կապերն կարող են օգնել աշակերտներին հասկանալ շրջապատող աշխարհը, նրա հատկությունները, հիմնական երևույթները, այնտեղ ընթացող գործընթացները և այն օրինաչափությունները, որոնց դրանք ենթարկվում են: Այսպիսով, դպրոցական առարկաների փոխադարձ կապվածությունը սովորողներին համոզում է, որ գիտելիքների տարբեր ճյուղերի միջև չկան կտրուկ սահմաններ, որ գիտության տարբեր ոլորտները միմյանցից կտրված չեն, այլ փոխադարձաբար կապված են միմյանց հետ: Սովորողները գիտակցում են իր բովանդակությամբ այն խորը փաստը, որ բոլոր գիտություններն իրականում տարբեր կողմերից և յուրաքանչյուրն իր մեթոդներով ուսումնասիրում է նյութական աշխարհը: Իրենց ամբողջության մեջ նրանք ընդհանուր պատկերացում են տակիս բնության մասին: Այս ամենը կարևոր դաստիարակչական նշանակություն ունի:

1.2 Միջառարկայական կապերի հիմնախնդիրները

Այս խնդիրները բացահայտելու, բնութագրելու և վերացնելու ուղիներ գտնելու համար անհրաժեշտ է ինտենսիվ որոնում կատարել օպտիմալ պայմանների, փուլերի և ուղիների՝ կրթական թեմաներում միջառարկայական կապերի դիդակտիկ մոդելը վերածելու այդ կապերի յուրացման և հաստատման փաստի: Այս գործընթացի արդյունավետության չափանիշները կլինեն աշակերտների գիտելիքների բարձրացումը, և առաջին հերթին, այդ գիտելիքների հետևողականությունը, նրանց շարժունակությունը և աշակերտների աշխարհայացքային ներուժը:

Միջառարկայական կապերը դիտվում են որպես խնդրի տեղադրման աղբյուր և օբյեկտիվ աշխարհի բոլոր իրերի և երևույթների դիալեկտիկական փոխկապակցման բացահայտման միջոց, որպես աշխերտների ճանաչողական հետաքրքրությունների աշխարհայացքային կողմնորոշումը ձևավորող պրոբլեմային իրավիճակներ ստեղծելու միջոց:

Արտադասարանական գործունեության կիրառումը մեկ առարկայից՝ մյուսների արտադասարանական գործունեության գեղագիտական դաստիարակության խնդիրները լուծելու համար: Վերոնշյալ մեթոդները իրականացնել արտադպրոցական գործունեության մեջ, օգտագործելով միջառարկայական կապեր, պայմանով, որ դրանք համակարգված ներառվեն մանկավարժական համապատասխան կապերի ընդհանուր համակարգում, որը կազմակերպվում է կրտսեր աշակերտների թիմերում:

Հնարավոր են միջառարկայական կապերի մի քանի տեսակներ

1. Թեմատիկ նմանության վրա հիմնված միջառարկայական կապեր:
2. Միջառարկայական կապեր՝ հիմնված աշակերտների ստեղծագործական գործունեության նմանության և արվեստի մի տեսակի պատկերները մյուսի արտահայտչական և տեսողական միջոցներով փոխանցելու ունակության վրա:
3. Միջառարկայական կապեր՝ կազմակերպված մի առարկան մյուսի հետ համեմատելու արդյունքում՝ ընդհանուր հասկացություններ կազմելու համար:
4. Հուզական տրամադրություն ստեղծելու և կրթական էֆեկտը բարձրացնելու արվեստի ստեղծագործությունների օգտագործումից բխող կապեր:

5. Կապեր, որոնք առաջանում են տարբեր հասկացությունների վերլուծության մեջ ընդհանուր օրինաչափությունների ընկալման միասնական մոտեցման իրականացման ժամանակ:

Միջառարկայական կապերի միջոցով դասեր և գործողություններ անցկացնելու համար ուսուցիչը պահանջում է ոչ միայն որոշակի հատուկ հմտություններ և որոշակի նախապատրաստություն, այլ օգտակար կլինի որոշ մեթոդական առաջարկությունների իրականացումը:

Ստացված արդյունքները թույլ են տալիս եզրակացնել, որ ուսուցչի պրակտիկայում անհրաժեշտ է կիրառել միջառարկայական կապեր: Եթե խոսենք դրանց արդիականության մասին ապա դրանք են.

- ❖ Ուսուցման և գործունեության ձևերի փոփոխության մեկ դասաժամի ընթացքում:
- ❖ Հեշտացնելով ուսուցչի դասի նախապատրաստումը
- ❖ Ընդլայնելով դասի պատկերազարդ աջակցության հնարավորությունները
- ❖ Աշակերտների ինքնուրույն և հետազոտական գործունեության կազմակերպում
- ❖ Ուսուցչի և աշակերտների համար տպագիր նյութերի պատրաստում:

Մանկավարժության և դասավանդման մեթոդների միջառարկայական կապերի գաղափարի իրականացումը սերտորեն կապված է ուսուցիչների մեթոդաբանական տեսակետների հետ գիտական գիտելիքների սինթեզի և վերլուծության խնդրի վերաբերյալ, որպես գիտությունների տարբերակման կոնկրետ արտահայտություն:

Այս խնդրի տեսական և գործնական լուծումը փոխվեց հասարակության զարգացմանը, մանկավարժական գիտության և դպրոցի նրա հասարակական կարգերին համապատասխան: Ժամանակակից դպրոցում ուսուցման առարկայական համակարգի հաստատումն ու ամրապնդումը անքաբոտելիորեն կապված է միջառարկայական կապերի գաղափարի զարգացման հետ:

Միջառարկայական կապերի կրթական թեմաների առաջատար դրույթների բացահայտման համար անհրաժեշտ է կարևոր դրույթների բացահայտումը և հետագա իրականացումը թույլ է տալիս.

- ❖ Նվազեցնել կրթական թեմաների միջառարկայական հատկությունները որոշելու սուբյեկտիվ մոտեցման հավանականությունը:

- ❖ Ուսուցիչների և աշակերտների ուշադրությունը կենտրոնացնել այն առարկաների հիմնական կողմերի վրա, որոնք կարևոր դեր են կատարում գիտությունների առաջատար գաղափարների բացահայտման գործում:
- ❖ Իրականացնել աշխատանքների փուլային կազմակերպում միջառարկայական կապեր հաստատելու համար, անընդհատ բարդացնելով ճանաչողական խնդիրները, ընդլայնելով աշակերտների ստեղծագործական նախաձեռնության և ճանաչողական նախաձեռնության դաշտը, օգտագործելով դիդակտիկ միջոցների ողջ բազմազանությունը բազմակողմ միջառարկայական կապերի արդյունավետ իրականացման համար:
- ❖ Ձևավորել աշակերտների ճանաչողական հետաքրքրությունները տարբեր ուսումնական առարկաների միջոցով նրանց օրգանական միասնության մեջ:
- ❖ Ներգրավել ստեղծագործական համագործակցություն ուսուցիչների և աշակերտների միջև:
- ❖ Կյանքի հետ կապված տարբեր առարկաների ու գիտությունների միջոցով ուսումնասիրել արդիականության կարևորագույն գաղափարական խնդիրներն:

Բազում միջառարկայական կապերի համակարգի հետագա կատարելագործումը ենթադրում է նաև

- դրանց իրականացման ուղիների հետագա կատարելագործում,
- կրթության ոլորտում այս աշխատանքի պլանավորում,
- մանկավարժական գործընթացի բոլոր մասնակիցների գործունեության համակարգում,
- միջառարկայական սեմինարների, էքսկուրսիաների, կոնֆերանսների արդյունավետ օգտագործում
- կրկնակի պարապմունքների պրակտիկայի ընդլայնում, որոնցում հնարավոր է լուծել աշխատանքային հիմնական խնդիրները, միաժամանակ տարբեր առարկաների և գիտությունների միջոցով՝ երկու և ավելի ուսուցիչներ մասնակցությամբ:

Ուսուցման մեջ միջառարկայական կապերի անհրաժեշտությունն անհերքելի է: Դրանց հետևողական և համագործակցված իրականացումը զգալիորեն բարձրացնում է ուսումնական գործընթացի արդյունավետությունը, ձևավորում աշակերտների

դիպլեկտիկական մտածելակերպը: Բացի այդ, միջդիսցիպլինար կապերն անփոխարինելի դիդակտիկ պայման են գիտությունների, այդ թվում՝ բնական գիտությունների հիմունքների իմացության նկատմամբ նրանց հետաքրքրության զարգացման համար:

Ցանկալի է նման դասեր անցկացնել արդեն տարրական դպրոցում: Այս տարիքում երեխաները հատկապես զգայուն են:

ԳԼՈՒԽ 2 ՄԻՋԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՄԲ ԻՆՏԵԳՐՎԱԾ
ԴԱՍԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ ՄԱՅՐԵՆԻ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ
ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ և ՈՐՊԵՍ ԴԱՍՏԻՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ԽԹԱՆՈՂ ՄԻՋՈՑ

2.1 Ինտեգրված դասի կիրառությունը և կազմակերպումը «Մայրենի»
առարկայում

Կրթության համակարգում մայրենի լեզուն առանձնահատուկ տեղ ունի անձի ձևավորման, նրա մտավոր առաջընթացի վերլուծական և պատկերավոր մտածողության զարգացման, ինչպես նաև մնացած բոլոր առարկաների ընկալման և յուրացման համար: Լեզվի ուսուցման հիմքում տեսականն ու գործնականը պետք է սերտ շաղկապված լինեն, որպեսի տեսական նյութի լրացումը անպայմանորեն կատարվի գործնական աշխատանքի միջոցով:

Շատ կարևոր է լեզվի ուսուցումը կապել տարբեր առարկաների հետ և հարստացնել աշակերտների հանրակրթական գիտելիքները: Այսօր դժվար է պատկերացնել բազմակողմանի զարգացման և համակողմանի դաստիարակության իրականացումն առանց միջառարկայական կապերի օգտագործման, առանց երեխաների հետաքրքրությունների բարձրացման:

Այն ավելի շատ ու արդյունավետ ձևով կարելի է իրականացնել մայրենի լեզվի դասերին:

Ինչպես գիտեք՝ մանկավարժության ինտեգրված ուսուցման սկզբունքները ամրագրված են նոր չափորոշիչներով կազմված ծրագրերում: Անբեկանելի ճշմարտություն է, որ կյանքի ընթացքում ձեռք բերվող ոչ բոլոր գիտելիքների ամբողջական պաշարն է դառնում իմանալի ու գործածելի: Հետևաբար անհրաժեշտ է աշակերտներին տալ բանալի որով հնարավոր է դառնում բացել փակ դռները և, գործածության մեջ դնելով արթնացնել, կյանքի կոչել այդ պաշարը, եթե ոչ ամբողջական, ապա անհրաժեշտ ծավալով:

Ինտեգրած դասերը միավորում են տարբեր առարկաների մասնագետների ուժերը և ստեղծում միջառարկայական կապերով հարուստ դասերի օրինակներ: Ինտեգրված ուսուցման սկզբունքները ծառայում են մեկ նպատակի՝ սովորողների մտածողության զարգացմանը:

Այդ խնդրի լուծման համար արդյունավետ միջոցներից մեկն է ուսուցման բովանդակության ինտեգրումը, որը նպաստում է աշակերտների մոտ աշխարհի մասին ընդհանուր, ամբողջական պատկերացման ձևավորմանը: Ինտեգրումը հոգեբանամանկավարժական գրականության մեջ հասկացվում է որպես գործընթաց, որի միջոցով համադրվում են ընդհանուր տարրերը, ամբողջականություն կազմող հատկությունները: Ինտեգրված ուսուցման աշխատանքի նորարարական ձևն է և արդյունավետ միջոց:

Ինտեգրված ուսուցման շնորհիվ աշակերտը կստանան խոր գիտելիքներ, կկարողանա ինքնուրույն ուսումնասիրություններ կատարել և գործնականում կիրառել ձեռք բերած գիտելիքները:

Ինտեգրված դասի օգնությամբ՝

- ✚ աշակերտների պատկերացման շրջանակը ընդլայնվում է
- ✚ նրանք ստանում են նորանոր գիտելիքներ՝ լրացնելով իրենց իմացածը
- ✚ հնարավորություն են տալիս ուսուցչին կրճատել որոշ թեմաների ուսուցման ժամկետները, բացառել տարբեր առարկաներից կրկնվող նյութերը, կոնկրետ նպատակից ելնելով մեծ ուշադրություն դարձնել այն թեմաներին, որոնց մատուցումն անհրաժեշտ է համարում ուսուցիչը:

Ինտեգրման առանձնահատկություններն են՝

- ✚ դասերը կառուցվում են մեկ առարկայի հիման վրա, որն էլ գլխավորն է համարվում,
- ✚ հետաքրքրություն ուսման նկատմամբ, բարձրացնում է նրա իմացական կարողությունների մակարդակը,
- ✚ երեխաներն ուսուցման վաղ շրջանում ծանոթանում են շատ հասկացությունների, երևույթների, առարկաների,
- ✚ Թուլացնում են աշակերտների լարվածությունը, հանում են ձանձրույթը, քանի որ նրանք մի գործունեության ձևից անցնում են մեկ այլ գործունեության:

Ինտեգրման ընթացքում ուսուցիչներին առաջադրվում են հետևյալ պահանջները՝

- ✚ Լրացուցիչ պատրաստվածություն
- ✚ Բարձր ինտելեկտ
- ✚ Մանկավարժական վարպետություն:

Ինտեգրված դասի չափանիշներն են՝

1. Ինտեգրումը հատուկ կազմված դասի տեսակ է
2. Միասնական նպատակը կարող է լինել

- ❖ Առարկաների նկատմամբ սովորողների կողմից ավելի բարձր հետաքրքրության ցուցաբերումը,
- ❖ Ուսումնական ժամանակի տնտեսումը:

3. Տարբեր առարկաներից զանազան գիտելիքների կիրառում, միջառարկայական կապերի խորը իրականացում:

Այսպիսով ինտեգրված դասերը հնարավորություն են տալիս աշակերտներին ուսումնասիրվող նկութին նայել տարբեր տեսանկյուններից, ինչն էլ իր հերթին նպաստում է ավելի հիմնավոր գիտելիքներ, կկարողանա ինքնուրույն ուսումնասիրություններ կատարել և գործնականում կիրառել ձեռք բերած գիտելիքները:

Կարծում եմ, որ ինտեգրումը ժամանակակից գործընթացի կարևորագույն պայմանն է: Դրա իրականացումը դպրոցում ուսուցումը որակապես նոր մակարդակի վրա կդնի:

Ժամանակակից տարրական կրթության մեջ ինտեգրացիան հիմնականում դիտարկվում է որպես տարբեր ուսումնական առարկաների խմբավորում:

Ինտեգրումը իրականացվում է մի քանի ուղղություններով և մակարդակներով՝ ներառարկայական և միջառարկայական:

Ինտեգրված ուսումնական ծրագրեր կազմելիս մանկավարժները պետք է պատասխանեն կրթությանը վերաբերող երեք կարևոր հարցերի.

1. Ի՞նչն է ամենակարևորը, որ աշակերտները պետք է գիտենան,
2. Ի՞նչն է ամենակարևորը, որ աշակերտները պետք է կարողանան
3. Ինչպիսի՞ անձնավորություն էք ցանկանում, որ աշակերտները լինեն:

Այս հարցի պատասխանները տանում են դեպի **գիտենալ-անել-լինել** եռամիասնության գաղափարի ստեղծումը:

Կրտսեր դպրոցում ինտեգրված ուսուցման կազմակերպումը ունի իր առանձնահատկությունները: Դրանք առաջին հերթին պայմանավորված են այդ տարիքի երեխաների տարիքա-հոգեբանական առանձնահատկություններով:

Ինտեգրված դասերի անցկացումն ու կազմակերպումը կրտսեր դպրոցում կրթության բարեփոխման և կատարելագործման նոր ուղղություններից մեկն է: Ինտեգրված դասի կառուցվածքը սովորականից տարբերվում է հետևյալ առանձնահատկություններով՝

- ❖ Հստակությամբ, ուսումնական նյութի սեղմությամբ
- ❖ Տրամաբանական փոխադասմանավորվածությամբ
- ❖ Ուսումնական նյութի տեղեկատվական մեծ կարողությամբ:

Նման դասերի պլանավորման համար ուսուցիչը նկատի է ունենալու հետևյալ պայմանները՝

- ❖ Ինտեգրված դասին գիտելիքներ են հաղորդվում տարբեր առարկաներից: Այստեղից էլ պետք է որոշելինտեգրված դասի գլխավոր նպատակը:
- ❖ Եթե որոշված է ընդհանուր նպատակը, ապա առարկաների բովանդակությունից ընտրվում են միայն այն տեղեկությունները, որոնք անհրաժեշտ են դրա իրականացման համար:

Ինտեգրված դասի պլանավորման ժամանակ պետք է հատուկ ընտրել դասի տեսակը, կառուցվածքը, ուսուցման մեթոդները, ինչպես նաև որոշել սովորողների բարեհարմար ծանրաբեռնվածությունը՝ գործունեության տարբեր ձևերով:

Մայրենի լեզուն իր մեջ ամփոփում էգրեթե բոլոր գիտելիքներն ու տեղեկությունները: Այն դրանց փոխանցման ամենահիմնական միջոցն է: Այսիրողությունն առավել ցայտուն է դրսևորում տարրական դասարաններում:

Մայրենիի ընթերցարանները բազմաթեմա են, բազմակողմանի ու բազմանպատակ. Կյանքն արտացոլվում է իր մեջ հարստությամբ ու բազմաշերտությամբ: Դրանցում նաև բնությունն է՝ իր բուսական և կենդանական աշխարհով, տարվա եղանակները, սեզոնային փոփոխությունները, երկրի մակերևույթի ձևերը: Տարբերաբնույթ նյութեր են զետեղվում գետերի, լճերի, լեռների, քաղաքների, հին ու նոր բնակավայրերի մասին: Չեն անտեսվում նաև արվեստին, պատմական իրադարձություններին, գիտական ու տեխնիկական նվաճումներին նվիրված դասերի պատշաճ անցկացման հնարավորությունները:

Չպետք է մոռանալ, որ մենք պատրաստում ենք վաղվա մարդ-քաղաքացիներ: Եվ հենց մայրենի դասի միջոցով են երեխաները ստանալու մասնագիտական կողմնորոշում, իրավական, գեղագիտական և բարոյական դաստիարակություն և ըստ

այդմ՝ կյանքին նախապատրաստվելու լայն հնարավորությունները: Ահա ինչու պետք է մայրենի լեզվի դասը վերածել ճանաչողական և դաստիարակիական գործընթացի, աշակերտների հետ անընդհատ կրկնել ու նորի հետ կապակցել անցած գիտելիքներն ու կարողությունները: Այդ կերպ են դրանք դառնալու միասնական ամբողջություն:

Մայրենիի դասերին առարկայական ինտեգրումը գործադրվում է երեք եղանակով.

1. Ուսուցման գործընթացում անդրադարձած կապերի օգտագործում
2. Գիտելիքների ու կարողությունների փոխանցում,
3. Այլ գիտությունների տվյալների կիրառումն ուսուցման գործընթացում:

Մայրենիի դասերին աշակերտների մեջ նախնական հակասություններ են ձևավորվում տարբեր գիտությունների, արվեստի ձևերի, մարդկանց ու մասին:

Վերը նշված մտքերից հետևություն ենք անում, որ շատ կարևոր են ինտեգրված դասերը տարրական դասարաններում, քանի որ ամբողջ աշխատանքը նպատակ է հետապնդում նպաստել կրթության որակի, սովորողների ակտիվության բարձրացմանը, միջանձնային հարաբերությունների մշակույթի ձևավորմանը, ուսուցման գործընթացն ակտիվ ու հետաքրքիր դարձելուն, համագործակցային խմբերով աշխատելուն: Բայց մի բան պետք է հաշվի առնել. Խիստ կարևոր է իրարից տարբերել ավանդական խմբային աշխատանքը և համագործակցային ուսուցմանը:

2.2 Միջառարկայական կապերը որպես սովորողների ուսուցումը և դաստիարակությունը խթանող միջոց

Միջառարկայական կապերը ժամանակին դպրոցական կրթության կարևորագույն սկզբունքն է, որ նպաստում էր սովորողների գիտելիքների համակարգմանը, ուսումնադաստիարակչական գործընթացի միասնականացմանը, նրանց հետաքրքրությունների անհատական հակումների և կարողությունների զարգացմանը: Միջառարկայական կապերը ուսուցման գործընթացում

իրականացվում են մեթոդաբանական, կրթական, զարգացնող, դաստիարակչական, կառուցողական գործառույթներով: Ուսուցիչը միջառարկայական կապերի միջոցով նպաստում է սովորողների գիտելիքների ինտեգրմանը, բազմակողմանի զարգացմանը, մտահորիզոնի ընդարձակմանը: Միջառարկայական կապերը խթանում են սովորողների դիտարկելու, հետազոտելու, հայտնագործելու, ստեղծագործելու կարողությունների ձևավորումը:

Միջառարկայական կապի օգտագործումը երբեք և ոչ մի դասարանում ինքնանպատակ չպետք է լինի: Այն պետք է դառնա միջոց հիմնական նպատակին հասնելու համար, այն պետք է զուգակցվի ուսուցման պրոցեսում ընդհանուր և դասական ձևերի հետ:

Միջառարկայական կապերի իրագործումը ակտիվացնում է աշակերտների մտածողությունը, զարգացնում տրամաբանական մտածողությունը, նպաստում ճանաչողական կարողությունների ակտիվացմանը, որի իրագործումը հնարավորություն է ստեղծում կրկնել կամ վերհիշել կամ ձեռք բերել նոր տեղեկություններ նյութական աշխարհի օրինաչափությունների մասին տարբեր առարկաներից: Հետևապես միջառարկայական կապերը ուժեղացնում են բոլոր

դիդակտիկական սկզբունքների դերն ուսուցման իրական գործընթացում՝ օգտվելով կրթության հաջորդականության սկզբունքից:

Հարկ է նշել, որ միջառարկայական կապերը մեծապես բարձրացնում են աշակերտների կրթության և վերապատրաստման արդյունավետությունը, որք նրանք կարող են ներառվել ոչ միայն կրթական աշխատանքի տարբեր ձևերում, այլև ուսումնական արտադասարանական աշխատանքի բովանդակության մեջ: Առանձնացվում են միջառարկայական բնույթի արտադասարանական աշխատանքի հետևյալ ձևերը՝ համապարփակ էքսկուրսիա, թեմատիկ երեկո, միջառարկայական գիտաժողով և այլն:

Միջառարկայական կապերը դասի մեջ կարող են ներառվել որպես հատված, դասի առանձին ձուլ, որում կարող է լուծվել որոշակի ճանաչողական խնդիր, որը պահանջում է այլ առարկաներից գիտելիքների ներգրավում: Դասերի առանձին թեմաների ուսումնական նյութը շատ սերտ կապված է մեկ այլ առարկայի հետ, մինչդեռ կարող է անհրաժեշտ լինել միջառարկայական կապեր իրականացնել ամբողջ դասի ընթացքում: Այս կապերը լուրջ դեր են կատարում աշակերտի գիտական, տեսական և գործնական պատրաստվածության մակարդակի բարձրացման գործում, և գիտելիքը դարձնում են կիրառելի և ավելի իմաստալից:

Միջառարկայական կապերը դասի մեջ կարող են ներառվել որպես հատված որում կարող է լուծվել որոշակի ճանաչողական խնդիր, որը պահանջում է այլ առարկաներից գիտելիքների ներգրավում: Դասընթացի դասերի առանձին թեմաների ուսումնական նյութը, պարզվում է, շատ սերտ կապված է մեկ այլ առարկայի ուսումնական նյութի հետ, մինչդեռ կարող է անհրաժեշտ լինել միջառարկայական կապեր իրականացնել ամբողջ դասի ընթացքում:

Միջառարկայական կապերն օգնում են դպրոցականներին օգտագործել ավելի վաղ ձեռք բերած հմտություններն ու գիտելիքները այլ առարկաներ ուսումնասիրելիս, դրանք օգտագործել կոնկրետ իրավիճակներում, մասնավոր խնդիրների քննարկման գործընթացում, ինչպես կրթական, այնպես էլ արտադասարանական գործունեության մեջ, ապագա արդյունաբերական, սոցիալական և գիտական կյանքում:

Սովորողների ընդհանուր զարգացումն ապահովելու համար ոչ միայն նրանց մեջ լավ կարդալու, գրելու և խոսելու կարողություններ պետք է ձևավորել, այլ բազմապիսի աշխարհաճանաչողական տեղեկություններ պետք է տալ, սովորեցնել շրջապատող աշխարհում տեսնել ու գնահատել գեղեցիկը, լավն ու բարին և գնալ այդ ճանապարհով, նվիրել աշխարհի և մեր կյանքի գեղեցկացմանը: Իսկ դրա համար պետք է բոլոր դասերը դարձնել խորապես ճանաչողական և դաստիարակչական, այն պետք է հարստացնել անցած գիտելիքների և կարողությունների անընդհատ կրկնելով, նորի հետ կապելով շրջանառության մեջ պահելով, որպեսզի աշխարհի մասին երեխաների ստացած առանձին ու անկախ գիտելիքները կապվեն միմյանց հետ, լրացնեն միմյանց դառնան մի ամբողջություն:

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ՄԱՍ

Հետազոտությունն իրականացնելիս ուսուցիչը պետք է պատկերացնի, թե ի՞նչ գիտելիքներ ու կարողություններ ունի իր աշակերտը, ուսուցման նախորդ փուլում ինչ է տվել նրանց և վարպետորեն պետք է կարողանա վերակենդանացնել, կյանքիև ակտիվ գործունեության կոչել դրանք և հիմք դարձնել իր ուսումնական աշխատանքի հետագա ծավալման գիտելիքների խորացման ու կարողությունների կատարելագործման համար:

Հետազոտական մասում կներկայացնեմ միջառարկայական կապերը մայրենիի դասընթացում:

Ստորև ներկայացնում եմ դասի պլանը

Առարկա՝ Մայրենի Թեմա՝ «Կռունկը»	Ամսաթիվ՝ 04.04.2023թ. Դասարան՝ 2-րդ
Դասի տիպը	Նոր յուրացման դաս
Դասի նպատակը	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Զարգացնել դիմացինի խոսքը լսելու, արձագանքելու և հասկանալու հմտությունները: ✓ Ընդլայնել աշխարհաչանաչողական գիտելիքները, վերակենդանացնել նախկինում ունեցած գիտելիքները միջառարկայական կապ հաստատելով «Ես և շրջակա աշխարհը» առարկայի հետ(Եղիր բնության բարեկամ):
Վերջնարդյունքներ	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Որոշի տեքստից առանձնացված իրադարձությունների առանձնահատկությունը ✓ Ընթերցի տեքստը՝ ստուգելով իրեն ներկայացրած դասավորությունը: ✓ Կապեր ստեղծի նկարագարողումների և սեփական կենսափորձի միջև: ✓ Վերաբերմունք դրսևորի գործող անձանց արարքների նկատմամբ՝ գնահատելով նրանց կատարած քայլերը: ✓ Հասկանա կենդանիների զգայական ապրումները: ✓ Կատարի լեզվական առաջադրանքներ:
Կահավորում	Քարտեր, նկարներ, դասագիրք, հրաշք տետր
Խթանում	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Աջ և ձախ սյունակների բառերը համապատասխանաբար կմիացնեն իրար և կստանան տրված կենդանիների և իրենց

	<p>խմբերի անվանումները:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Կգտնեն «Ավելորդը» (կռունկ) և կունկնդրեն «Կռունկ» երգը ✓ Երգի հետ համատեղ կդասավորեն իրենց հանձնարարված քարտերը ըստ դեպքերի հաջորդականության:
Իմաստի ընկալում	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Տեքստի բարձրարայն ընթերցում ✓ «Ինչպե՞ս են պաշտպանվում կենդանիները» հարցի քննարկում: ✓ Ստեղծագործական աշխատանքի կատարում զույգերով (Ընտրել Նազենիկին բնութագրող բառերը և հիմնավորել տեքստի համապատասխան տողերով): ✓ Կռունկ-կրունկ բառերով կազմել նախադասություններ
Կշռադատում	Գրել «Նամակ-խորհուրդ» որսորդներին:
Անդրադարձ	Ավարտել նախադասությունը Այս պատմվածքից ես սովորեցի, որ_____

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Հետազոտության արդյունքում պարզվել է, որ միջառարկայական ինտեգրման ներդրումը կրթության գործընթացում բարելավում է կրթության որակը: Նմանատիպ դասերի շրջանակներում աշակերտը ձեռք է բերում գործնական հմտություններ, մտավոր և ճանաչողական գործունեության հարակից մակարդակ, գեղագիտական մշակույթ, որոնք բարձրացնում են սոցիալական կերպարը և անհատական կրթությունը:

Միջառարկայական կապերի գործածությունը դասապրոցեսում օգնում է նյութի հեշտ, դյուրին ընկալմանը, զարգացնում է երեխաների ուշադրությունը, նպաստում է նյութի հիմնական բովանդակության ավելի արագ ընկալմանը:

Միջառարկայական կապերն օգնում են դպրոցականներին օգտագործել ավելի վաղ ձեռք բերած հմտություններն ու գիտելիքները այլ առարկաներ ուսումնասիրելիս, դրանք օգտագործել ինչպես կրթական այնպես էլ արտադասարանական գործունեության մեջ:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Աստվածատրյան Ս., Վարդումյան Ս. և այլոք: «Ուսումնառությունն ու դասավանդումն կրտսեր դպրոցում»:
2. Նախաշավիղ/Գիտամեթոդական հանդես/ 2011թ:
3. Մկրտչյան Գ. «Միասնացված կրթության անհրաժեշտությունը տարրական և միջին դպրոցներում, Նախաշավիղ 7-8, Երևան 2009»
4. Կառուցողական կրթության հիմունքները և մեթոդները/ Ձեռնարկ ուսուցիչների համար/
5. [ՆՈՒՆԵ ԹԵՄՈՒՐՅԱՆ - Փոխում ենք աշխարհը Կերտում ստեղծարար կոր սերունդ \(teachforyou.org\)](http://teachforyou.org)
6. [Հասմիկ Թոփչյանի Բլոգ | У всех своя дорога ... Кто-то создает живое существо, а кто-то создает картины... \(wordpress.com\)](http://wordpress.com)